

PLACEBO

Cătălin Vasilescu (n. 1959), profesor de chirurgie la Universitatea de Medicină și Farmacie din București și șef al Disciplinei Chirurgie Generală I a Institutului Clinic Fundeni, a adus contribuții importante în chirurgia oncologică, chirurgia robotică și cercetarea medicală, mai ales în genomică. Are preocupări constante pentru istoria medicinei și istoria ideilor, mai ales din timpul Primului Război Mondial, domenii în care a publicat articole despre Dimitrie Gerota („Istoria lucrului bine făcut“, 2005), Toma Ionescu („Thoma Ionescu sau Wilhelm von Waldeyer? Istoria unei idei călătoare“, 2010), Victor Gomoiu („Operația Thoma Ionescu–Victor Gomoiu“, 2016), Fritz Haber („Chimia aerului – tragicul caz al lui Fritz Haber, laureat al Premiului Nobel și criminal de război“, 2020). A publicat volumele: *Bestiar. Șapte povestiri cu chirurghi și scandaloasele lor operații* (Humanitas, 2023), *Ce este mai presus de orice? Lumea cercetătorilor între iubirea de patrie și spiritul universalist al științei în timpul Primului Război Mondial* (Humanitas, 2020; împreună cu Mircea Flonta) și *Dragul meu Wallace. Istoria zilei în care sir Charles Darwin și-a pierdut eleganța* (Humanitas, 2024).

CĂTĂLIN VASILESCU

PLACEBO

CHIRURGII ÎN CĂUTAREA NEMURIRII

HUMANITAS

Redactor: Andreea Niță
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alexandru Anghel
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Artprint

Credit pentru imaginea de la p 6: Ilustrație de Ivica Stevanovic, EdgeArt.
Imagine folosită inițial pentru povestea *Bartleby's Typewriter*
de Corey Redekop
(*The Bestiary: A Modern Bestiary of Untrue Tales*, Centipede Press, USA, 2016)

© HUMANITAS, 2026

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Vasilescu, Cătălin
Placebo: chirurgii în căutarea nemuririi / Cătălin Vasilescu. –
București: Humanitas, 2026
ISBN 978-973-50-9224-5
821.135.1
617

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Pentru Consuela și Irina,
pentru echipa cu care am trecut prin lume.*

Cuprins

Nu sunt singur	9
Nici după moarte nu-ți explică nimeni nimic	15
1. Domnul doctor Voronoff.	
„Dragă, dacă merg coaiele, merge și mintea.“	
Transplantul testicular de la maimuță la om	25
2. „Aș vrea să știu mai multe despre Alexis Carrel“, a zis el.	113
3. Pentru că mă cred nemuritor. Și pentru că sper.	265
<i>Note</i>	297

Nu sunt singur

Doamna Adriana Bittel a fost prima cititoare a manuscrisului. Spre norocul meu, o atât de mare scriitoare a avut bunăvoința, timpul și răbdarea să parcurgă pagină după pagină. Nu pot să îi mulțumesc îndeajuns pentru ajutorul pe care, cu atâta generozitate (și pedagogică severitate!), mi l-a dat.

Dr. Vlad Ilie, tânăr și talentat chirurg, a realizat un număr de magie. În 72 de ore mi-a adus o teză de doctorat susținută la Universitatea din Lyon cu peste 30 de ani în urmă! Totul după ce m-am plâns că nu am reușit să o obțin pe calea oficială a institutelor și bibliotecilor de diverse ranguri din România vreme de peste șase luni. A fost o aventură de documentare care ar merita să fie cândva povestită.

Ileana și Marius Zimand, prieteni buni din timpuri imemorabile, au făcut o adevărată navetă transatlantică cu cărți despre doctorii Serge Voronoff și Alexis Carrel. Nu au vrut niciodată să îmi spună cât i-au costat bagajele cu greutate excedentară din ultimii doi-trei ani.

Simona și Alex Oprea au fost ospitalierele gazde care, într-o ploiasă iarnă spaniolă, mi-au dat ocazia de încheia lucrul pe Costa Blanca, între Picatxo și el Miquelet, într-un loc de o frumusețe de neînchipuit.

Domnul Gabriel Liiceanu m-a întrebat cândva ce cred despre nemurire. Răspunsul meu a întârziat un an și a ajuns la peste 300 de pagini. Deocamdată.

Sunt un om leneș. Numărul proiectelor mele care nu au văzut lumina zilei îl întrece însuși pe al celor pe care le-am dus la un sfârșit. Și asta pentru că orice început este frumos, iar lumile posibile sunt mult mai ispititoare decât cea îngustă și plictisitoare a existenței cotidiene. Ce am făcut este nimica toată față de ceea ce aș fi putut să fac dacă... Evident, campion mondial al promisiunilor și potențialelor realizări, sunt rănit în cel mai grav mod după lovirea de zidul de beton al realității.

Poate că nici acum lucrurile nu stau altfel. Cartea pe care tocmai ați deschis-o ar trebui să fie prima dintr-o trilogie numită *Viața fără de moarte și formele sale clinice*. Iar următoarele două volume ar fi *Ex Vivo* și *Nu ai murit cât mai vorbește cineva de tine*. Asta dacă... mă vor ajuta puterile și dacă „timpul care mi s-a dat“ va fi suficient. O rază de speranță există totuși; și aceste ultime două părți sunt în bună măsură redactate. Titlurile lor sunt provizorii. Un lucru este însă de pe acum sigur. Dacă întreaga carte va apărea până la urmă atunci, după coperta care trimite la basme și manuale medicale, va avea pe prima pagină un motto dintr-un teribil vers al lui T.S. Eliot:

Îți voi arăta frica într-o mână de praf

Cătălin Vasilescu

Ianuarie 2026, București, Sibiu, Pedreguer

Post-scriptum neliterar, aproape științific

Câțiva dintre cei care au avut bunăvoința de a citi manuscrisul, pe lângă binevenitele încurajări prietenești, mi-au semnalat unele efecte neașteptate ale lecturii. Și anume instalarea unui sindrom de confuzie mergând până la episoade de vertij

provocate de trecerea de la personajele istorice la unele imaginare. Tărâmul ficțiunii, fie și limitat, le-a părut straniu, imprecis delimitat și potențial periculos. Astfel ne-am văzut obligați la următoarea *notă explicativă asupra raportului aproximativ realitate/irealitate al personajelor cărții, așa cum este ea evaluată de autor în folosul cititorului, care astfel să poată rămâne cu picioarele pe pământ.*

Constantin Tașcă, Serge Voronoff, Alexis Carrel, Charles Lindbergh sunt personaje ale realității istorice 100%.

Andrei Constantinescu, Dale Brockman și Sara Hilde Vandekerckhove (Sara Vandamme) sunt imaginari în proporție de 91%, respectiv 89 și 97%. Este de luat în considerare o marjă de eroare de $\pm 3\%$, datorată riscului de contaminare cu realitatea fluidă a amintirilor autorului. Atacurile mnezice recurente s-au manifestat sporadic, nedecisiv, dar pot oricând să reapară și să altereze acuratețea evaluării.

În rest, se poate spune că toate personajele sunt reale dacă nu cumva sunt în totalitate inventate. Există, trebuie să recunoaștem, o anumită incertitudine asupra graniței dintre amintire, inspirație și sugestie, la lămurirea căreia mai este de lucru.

Acestea fiind declarate, cititorul – acum pe deplin liniștit că jaloanele unei realități istorice ferme sunt trasate și eliberat de efortul de a verifica permanent pe internet numele unor savanți din ziua de astăzi (a căror identificare nu ar putea fi decât o coincidență), la adăpost de spaima că ficțiunea ar putea să invadeze regatul lumii reale și că personajele plăsmuite ar putea mai degrabă să semene îndoială și neliniște, să tulbure și să obosească – poate porni la o lectură cu plasă de siguranță. Nimic rău nu i se mai poate întâmpla.

C.V.

„Dacă ai putea trăi veșnic, ai trăi? Și de ce?“
„Nu aș putea trăi veșnic, pentru că nu trebuie să fim nemuritori. Dacă ar trebui să fim nemuritori, atunci am trăi veșnic. Dar nu putem fi nemuritori, motiv pentru care nu aș putea trăi veșnic.“
—Miss Alabama, în concursul Miss USA din 1994

Orice giumbușluc din ăsta vindecă, dacă bolnavul are o credință puternică într-însul. — Mark Twain

Nici după moarte nu-ți explică nimeni nimic

Ceea ce nu este normal. Și cum s-a ajuns aici? Ce ar fi trebuit să fac sau să spun ca să evit încurcătura asta? Nu eram pregătit, o bâlbâială, o improvizatie penibilă, asta a ieșit. Existau vagi bănuieli, dar nici nu se poate spune că am avut așteptări... Adică era o anxietate, recunosc, dată mai ales de nesiguranță. Că nu știi cum să procedezi; ce să iei cu tine?

Uite, de curând a murit bătrânul lider al comunității locale din Soroca; ocazie cu care în cimitirul local s-a făcut o groapă mare. Foarte, neobișnuit de mare; a trebuit să fie folosit excavatorul. Acolo au încăput, pe lângă somptuosul sicriu de lemn de mahon, și automobilul – un Mercedes S-Klasse –, canapeaua, televizorul și chiar un calculator pe care de câțiva ani răposatul, în pofida vârstei înaintate, învățase să-l folosească. Totul era menit să-i înlesnească un nou început în viața de apoi, o viață în condiții greu de imaginat, de durată imprezvizibilă, probabil eternă. Nimeni nu are habar ce va fi *dincolo*, foarte probabil ceva complet diferit de ceea ce ne imaginăm noi aici și acum, ceva *totaliter aliter*. Așa că ar fi bine ca în noile condiții să aibă un minimum necesar. Orice va fi să fie, să aibă cu ce să se deplaseze în condiții confortabile de colo-colo, pe ce să se întindă când se uită la Netflix și să poată să posteze pe Facebook, dacă va fi cazul. În rest, văzând și făcând.

Își lua lumea cu el, conta pe o formă oarecare de continuitate. „Ritual faraonic“, s-au gândit cu toții, uriașa groapă din mijlocul cimitirului din Soroca le părea a fi o piramidă subterană, întoarsă cu vârful spre centrul globului terestru, dar de dimensiuni totuși reduse din cauza unor limitări impuse de vremurile meschine pe care le trăim, când nu prea mai este loc de măreție și creație monumentală. Vrem, desigur, să credem că mâine va fi o prelungire a zilei de azi și că, în linii mari, vom fi aceiași. Va fi altfel? *Totaliter aliter?* Poate, din simplul motiv că nimeni nu este cu adevărat capabil să-și imagineze propria dispariție.

Și atunci, ca să fii mai sigur, construiești o piramidă. Sau măcar un institut piramidal.

În înverzitul campus al unei universități tehnice din nordul țării, pe lângă cele câteva blocuri cenușii cu tipică arhitectură ceaușistă, se vede și o nouă clădire cubică cu cinci etaje care arată ca un dinte de aur, cu fațadele de sticlă și aluminiu, cu obișnuitele termopane strălucitor de albe, nu mai frumoasă decât restul clădirilor, dar care este, cu siguranță, nou-nouță.

„Ce-i aici?“ este întrebat adesea ospitalierul însoțitor al mușafirilor, profesor inginer în localitate. „A, aici nu e nimic.“ „Cum nu e nimic? Că se vede o clădire nouă, terminată. Poate că este încă în curs de amenajare?“ „Nu, domnule, are de toate – și instalații, și mobilier, mochete, tot. Care sunt de cea mai bună calitate. Și coșurile de gunoi sunt aduse din import.“ „Atunci ce e?“ „V-am spus, acum nu este nimic, totul e închis, se conservă. Dar pot să vă spun ce ar fi trebuit să fie...“ E privit încurajator, în așteptarea continuării. „Da“, șoptește el conspirativ, „aici trebuia să fie institutul domnului senator“. Dom' senator era, vezi bine, un important profesor universitar local, o somitate academică și membru de-a lungul a trei decenii al mai multor partide, care mai de care mai puternice, într-o succesiune aiuritoare de doctrine politice dreapta-stânga a căror notă comună era că au fost toate, pentru varii perioade,

la guvernare. Ceea ce i-a și permis marelui inginer să obțină linii de finanțare generoase, care au alimentat edificarea institutului. „Da’ ce i-o fi trebuit?” „I-a trebuit, pentru că la un moment dat a devenit ministrul educației dl F.“ „Și?”. „Și a bătut dintr-odată un vânt de pensionare prematură...” „Și?”. „S-a schimbat și direcția vântului, ministrul a fost înlocuit, pensionarea nu a mai avut loc. Și institutul a rămas de vreo cinci ani așa... În conservare.“

Nu, nu era un caz izolat. Ceva mai la vale, altă clădire țiplă – termopane, marmură, mochete, sticlă, aluminiu, pubele de lux. Doar că aceasta avea doar trei etaje. Explicabil: domnul profesor inginer (altul) lovise și domnia sa manta mesei de biliard a politicii românești pe direcția dreapta-stânga și înapoi de câteva ori, dar nu prinsese decât o vremelnică numire de ministru adjunct. Mecanismul declanșator, brusca oprire a elanului și intrarea „în conservare“ aveau în linii mari aceeași motivație ca și la colegul senator. Primul gând este că cei doi neobosiți universitari și cercetători încercau prin orice mijloace să își asigure un loc în care să vină la serviciu după o subită ieșire din lumea academică, eventual și cu o bunicică sinecură pentru tot restul vieții. Dar asta nu-i totul; miza e mai mare, este... piramidală. E simplu să „pui o piedică în calea uitării“; o statuie sau măcar un bust, eventual, sunt ușor de comandat, de plătit, de realizat. Ai bustul, te recunoști în atitudinea meditativă, cu privirea pierdută în largul orizont al științei românești, încărcată de îndoielile și inspirația unui om de știință în toată regula (ceea ce nu ai fost în nici un caz, prea ocupat cu ședințele de partid și întreținerea vastei rețele sociale, economice, culinare și, mai ales, politice). Cum să se aștearnă uitarea peste o viață atât de plină de acțiune (și goală de realizări)?

Până aici este în regulă. Problema este unde plasezi bustul? Pe vreo alee, supus capriciilor meteorologiei și ignorat de trecătorii grăbiți? Nu se poate! Trebuie să-și găsească obligatoriu

locul într-un hol central, de fapt în centrul unui hol central, în fața ușii somptuoase a unei instituții care să-i poarte numele. Adică, ideal ar fi în miezul unei piramide, precum sarcofagele concentrice ale unui faraon. Da, nu putem scăpa de gândul că mai bine ar fi fost, poate, ca cele două blocuri să fi avut formă de piramidă, una mai mare (Kefren-senator?) alta mai mică (Mikerinos-ministru adjunct?). La urma-urmei, nimeni nu a fost mai expert în „conservare“ decât vechii egipteni. Cât despre mumificare... Bine, dar de la Ramses II încoace s-au făcut ceva progrese, nu? Oare nu s-a putut găsi o soluție? Nu există scăpare? Dacă organele noastre nu sunt altceva decât piese de schimb, atunci n-ar putea să fie înlocuite de dibacii noștri chirurghi ori de câte ori este nevoie?

La Beijing, un microfon uitat deschis i-a surprins pe Putin și pe Xi Jinping discutând despre grefe de organe și nemurire. „Cu progresul tehnologic“, îl asigura Putin prin intermediul translatorului, „organele umane pot fi transplantate constant, astfel încât oamenii pot deveni mai tineri, poate chiar nemuritori“. Chinezul a replicat: „Până la sfârșitul secolului, oamenii vor putea trăi până la 150 de ani“. În apropiere, Kim Jong-un – cu trei decenii mai tânăr decât cei doi, care au 72 de ani – a părut să ia notă cu un surâs de spusele lor.¹

De aici încolo, nu am încotro și a trebuit să mă interesez de părerea filozofilor. N-am decât de câștigat: vor lămurii confuziile terminologice, vor pune faptele și ideile într-o lumină nouă. Pentru că faptele, domeniul unor oameni de cea mai tulburătoare specialitate, numită neuroștiință, nu se lasă prea ușor interpretate. Iată că „neuroscientistul“ ne informează triumfalist, fără ezitare, ca unul care deține adevărul ultim și are și generozitatea să ni-l aducă la cunoștință nouă, oamenilor de rând: „Dragul meu om de rând, nu ești altceva decât creierul tău. Întregul tău corp funcționează ca un complicat vehicul al substanței cerebrale, o anexă eficientă și perfecționată cu rol de a-i asigura nutriția, oxigenul, protecția și de a-l plimba prin

lume“. „Și creierul? Cu el cum stă treaba?“ vei întreba tu, privind-l cu ochii mari, plin de speranța unor explicații totale. „Ah, cu creierul... pare a fi ceva mai complicat, dar, după ce noi, neuroștiințtii, am adunat rezultatele studiilor anatomice, histologice, ultrastructurale, biochimice și genomice, toate raportate la experiențele definitive ale dragilor noastre mașini de imagistică funcțională cerebrală, mecanismul s-a clarificat; explicația constă în neuroni, axoni și dendrite care leagă neuronii unii de alții și molecule care trec dintr-un neuron în altul. Prin axoni și sinapsele dintre ei, bineînțeles. Iar pe RMN-ul funcțional apar pete de diverse culori. Asta este tot. În principiu.“

Omul, cum spuneam, când aude de *principii*, se simte obligat să deschidă cartea de filozofie. E drept, trebuie să întorcă fața de la neuroștiințe, dar nu de tot, poate să rămână în semi-profil, pentru că, la urma-urmei, tot faptele acelea histo-genomico-imagistice le ronțăie și filozofia. Diferența este că își permite să derapeze speculativ. „Aha“, zice ea, „dacă așa stau lucrurile, dacă eu sunt creierul meu, atunci eul meu profund ar putea fi numai și numai un creier, aflat eventual în imersie în vâcosul lichid nutritiv dintr-un vas de laborator“. Într-o cuvă. Într-un borcan, ca gogonelele puse la murat de toamna pentru a apărea în cea mai bună formă pe masa de Crăciun. Cu notabila deosebire că eu (adică eu = creierul meu) ar trebui să am niște interfețe, să pot să primesc și să transmit. Să fiu conectat la ceea ce se află în afara borcanului (Dumnezeu știe ce-o fi acolo, pentru că, într-un astfel de scenariu, accesul la lumea așa-zis *reală*, de dincolo de pereții de sticlă, îmi este interzis) printr-o mulțime de fire care îmi asigură intrările senzoriale și cu o altă mulțime de fire de ieșire prin care eu, chipurile, interacționez cu lumea. Nu pare a fi cine știe ce șmecherie, seamănă foarte bine cu banala realitate virtuală de care dai astăzi pe toate drumurile, de la jocurile video la cabinetele stomatologice. Ca să nu mai vorbim că este *Matrix* în toată regula. „*Of course*“, va zice filozoful, acum se deschide